

LES MESURES DEL CONSELL DE LA TERRA DAVANT LES EPIDÈMIES DE PESTA DELS SEGLES XVII I XVIII

El triomf de la mort (1562 – 1563) de Pieter Brueghel “el Vell”. Museu Nacional del Prado, Madrid, Espanya.

Autores:

GELI RISSECH, Maria (Coordinadora)

ALVAREZ RIBA, Pili

MANDICÓ FERRANDO, Teresa

MASSONI ROSELL, Neus

PÉREZ SERRA, Rosa

ROS NIN, Teresa

SÁNCHEZ MURIEL, Anna

Curs 2022-2023

UIC – Universitat Internacional de Catalunya

Fundació Crèdit Andorrà

Tutor: Jordi Guillemet Anton

Andorra la Vella, maig de 2023

ÍNDIX

I. Introducció.	9
II. Qüestions prèvies.	11
a) El Consell de la Terra.	
b) La pesta.	
III. Característiques comunes dels segles XVII i XVIII a Europa i repercussions a Andorra.	15
1. Segle XVII	
a) Guerres:	
1618-1648. Guerra dels 30 anys.	
1640-1652. Guerra dels Segadors o de Secessió a Catalunya.	
Repercussions de les guerres del segle XVII a Andorra.	
b) Fam.	
c) Pesta.	
2. Segle XVIII	
a) Guerres:	
1702-1714. Guerra de Successió espanyola.	
Repercussions a Andorra de la Guerra de Successió espanyola.	
b) Fam.	
c) Pesta.	
IV. La lluita contra la pesta.	25
1. Mesures generals per frenar el contagi:	
a) Junes del Morbo.	
b) Abarracaments i guardes de vista.	
c) Passaport o butlleta de sanitat.	
d) Doctors en medicina, cirurgians i apotecaris.	
e) Purificacions.	
f) Vestimenta i màscares “picudes” dels metges .	
g) Misses i processons.	
h) Els Sants protectors contra el contagi i la pestilència.	
2. Xarxa de comunicacions.	
3. Tancament de la frontera per la pesta de Marsella (1720-1723).	
V. Conclusions.	45
VI. Bibliografia.	47
Annex 1. Transcripció d’actes del Consell de la Terra amb les disposicions de la Junta del Morbo.	51
Annex 2. Estadístiques.	59

Abreviatures

ANA - Arxiu Nacional d'Andorra.

ASC – Arxiu Set Claus.

CR – Casa Rossell.

AHN – Arxivo Histórico Nacional de Madrid.

**LES MESURES DEL CONSELL DE LA TERRA DAVANT LES
EPIDÈMIES DE PESTA DELS SEGLES XVII I XVIII**

I. INTRODUCCIÓ

El perquè del treball

A Escaldes-Engordany, al camí que surt de La Plana cap a la Vall del Madriu, trobem el rètol indicador del camí de la Font del Boigot a Perafita i, a l'arribar a Entremesaigües, trobem dos rètols que diuen:

L'HOSPITAL 1.530m

“Sou a la zona coneguda com l'Hospital. Rep aquest nom perquè a mitjan segle XVII, davant del perill de contagi per la pesta, era el lloc on havien de passar quarantena els que tornaven de fora d'Andorra passant pel port de Perafita”.

*L'Hospital a Entremesaigües - Abarracaments en un paisatge idíl·lic.
Foto: Teresa Ros Nin – Maig 2020*

Considerant les mesures de prevenció viscudes arran de la pandèmia de Covid19, el cartell convida a preguntar-se com ho van viure i quines van ser les mesures de prevenció dels habitants de les Valls en el passat.

Al llarg dels segles s'han produït moltes i variades epidèmies, entre elles, la pesta negra o bubònica que afectà, amb virulència, a tot Europa des del segle V dC fins el segle XVIII. Andorra no va quedar exempta d'aquestes penúries.

Al segle XIV, el brot més violent de pesta es produí entre els anys 1330 i 1353 i es calcula que va provocar la mort de 75.000.000 de persones a Europa, Nord d'Àfrica i Àsia. Andorra tampoc

en quedà exempta i motivà la desaparició de la població radicada a La Margineda (actual jaciment de La Margineda) a Santa Coloma.

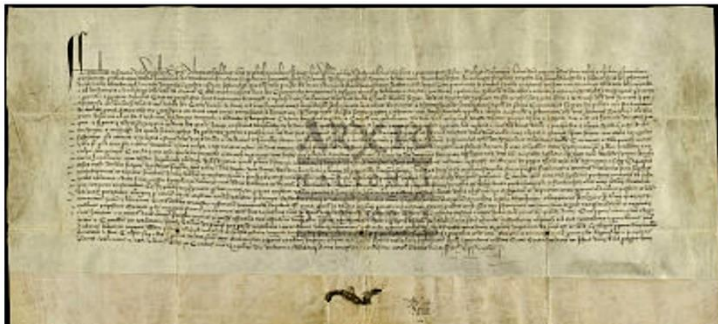
No obstant, el present treball se centra en les epidèmies de pesta dels segles XVII i XVIII; en el marc històric d'una Europa amb unes característiques comunes -guerres, fam i pesta- i les seves repercussions a Andorra; en les mesures per frenar el contagi; en les xarxes de comunicació per avançar-se a l'arribada de la pesta i adoptar ràpidament mesures preventives per controlar persones o bé mercaderies procedents de possibles llocs afectats per la pesta, i en el tancament de la frontera amb França a causa de la pesta de Marsella.

II. QÜESTIONS PRÈVIES

Abans de desenvolupar els temes relacionats anteriorment, cal fer una breu descripció de l'eix sobre el qual es vertebra el treball: a) El Consell de la Terra, i b) La pesta.

a) El Consell de la Terra

L'any 1289 ja tenim documentada una primera assemblea d'homes d'Andorra. Va ser l'embrió del futur Consell de la Terra.

Francesc [de Tovià], bisbe d'Urgell, a petició dels prohoms de les valls d'Andorra, legitima l'òrgan del Consell de la Terra – ANA/CR_40529

L'any 1419, el Bisbe de La Seu d'Urgell i el comte de Foix van atorgar el dret a formar un consell de prohoms de les Valls d'Andorra, arran d'una petició dels propis andorrans.

Cada any eren elegits els 2 i fins a 3 representants de cada Parròquia, els Síndics i els procuradors o missatgers que havien de dur a terme els acords presos en l'assemblea. Només els caps de casa que tenien la categoria de foc gros podien participar en aquesta assemblea. A mitjans del segle XV el nombre de membres es va estabilitzar en 24.

El 1866, com a conseqüència de les transformacions econòmiques i polítiques i de la pressió de les cases més modestes per participar en la vida política, es va publicar el Decret de Nova Reforma, mitjançant el qual el Consell de la Terra passà a ser el Consell General de les Valls format pels Consellers Generals elegits en nombre de 4 per Parròquia.

b) La pesta

El triomf de la mort (detall) – Bruegel, el Vell (1562-1563) – Oli sobre taula. Museu del Prado

Mèdicament la pesta negra o pesta bubònica està causada pel bacteri *Yersinia Pestis* que va ser identificat l'any 1894 per Alexander Yersin a Hong-Kong. Actualment, el microbi es pot trobar en els rosegadors salvatges de l'Àsia, l'Àfrica i Sud Amèrica.

La pesta es transmet a través de les puces o pel contacte directe dels teixits dels animals infectats. El període d'incubació és de 2 a 6 dies i, actualment, si no es tracta amb antibiòtics, pot provocar un 50% de mortalitat.

Es presenta en forma de:

- Pesta bubònica. Els bubons són una inflamació dels ganglis limfàtics cutanis. La inoculació del bacteri a través de la pell per la picada de les puces arriba als ganglis limfàtics i, a més, pot envair el sistema circulatori i infectar altres òrgans interns.
- Pesta amb septicèmia. El bacteri arriba al torrent sanguini on es multiplica provocant la infecció de tot l'organisme (septicèmia).
- Pesta amb pneumònia. Es provoca per l'entrada del bacteri als pulmons a través de les gotes respiratòries infectades.

- Actualment l'OMS (Organització Mundial de la Salut) considera aquesta malaltia de declaració obligatòria i sotmesa també obligatòriament a quarantena per la seva capacitat de propagació i d'esdevenir una epidèmia.

III. CARACTERÍSTIQUES COMUNES DELS SEGLES XVII i XVIII A EUROPA I REPERCUSSIONS A ANDORRA

Les guerres, la fam i la pesta van ser factors comuns a tota o a bona part d'Europa durant els segles XVII i XVIII.

Anys difícils a tot Europa. Andorra també va patir les conseqüències dels tres factors anunciats -guerra, fam, i pesta- que van configurar una conjuntura general de crisi institucional i econòmica. En efecte, malgrat no haver participat en cap guerra, de retruc també va resultar afectada, per una banda, per les interferències i pressions dels regnes d'Espanya i França en relació a la sobirania d'Andorra i, per altra, per la dificultat de comerciar, doncs les rutes comercials i transhumants estaven tallades o eren massa perilloses a causa de les tropes regulars en guerra i, també, per les actuacions en la zona pirinenca dels miquelets, dels hugonots francesos i dels bandolers.

El bandolerisme del segle XVI fins a principis del segle XVIII fou l'expressió del malestar motivat per la misèria i, en general, va ser una lluita àgil localitzada a les muntanyes que eren alhora fronteres. La frontera dels Pirineus fou una mena de barreja de bandolers (nyerros i cadells de Nyer i Arsèguet, respectivament) i hugonots francesos que, ben sovint, actuaven conjuntament. Les incursions dels hugonots francesos sovint es feien a través d'Andorra i cercaven treure profit de les ràtzies per la rica diòcesi d'Urgell.

Els miquelets eren els membres de la milícia de caràcter mercenari o voluntari reclutada a Catalunya -des de la Guerra dels Segadors- per efectuar accions especials o de reforç de les forces regulars a ambdós costats del Pirineu, entre els segles XVII i XVIII. Eren homes de camp especialitzats en fer emboscades i atacs per sorpresa. Una part important de la seva activitat era la intercepció de combois i la requisita de tots els subministraments que transportaven: aliments, munició, cavalleria i bestiar. Les seves activitats fregaven el bandolerisme però eren eficaces i els miquelets es van convertir en un cos mercenari barat -no se'ls mantenia- imprescindible en totes les guerres que van tenir lloc als segles XVII i XVIII.

1. SEGLE XVII

a) Guerres

1618-1648. Guerra dels 30 anys

Fou una guerra política-religiosa que va tenir lloc a Europa central i en la que van participar les principals potències europees de la primera meitat del segle XVII. Va començar com un enfrontament entre protestants i catòlics en el territori del Sacre Imperi Romanogermànic (dinastia Habsburg o

Àustria) però es va estendre i va implicar a moltes potències europees. Es van enfrontar dos grans blocs:

- El catòlic, integrat pel Sacre Imperi Romanogermànic, Espanya i la Lliga Catòlica Alemanya.
- El protestant, integrat per Bohèmia, Dinamarca, Suècia, Països Baixos, amb el suport de França (dinastia Borbònica) que, malgrat ser un país catòlic, es va involucrar per lluitar contra la dinastia Habsburg que governava el regne d'Espanya i el Sacre Imperi Romanogermànic.

La guerra dels 30 Anys finalitzà l'any 1648 amb la Pau de Westfàlia, però la guerra entre França i Espanya es va estendre fins el 1659 i va finalitzar amb el Tractat de Pau dels Pirineus que va consagrar l'hegemonia francesa i la decadència espanyola a Europa.

1640 – 1652. Guerra dels Segadors o de Secessió a Catalunya

*Corpus de Sang (1.910) de H. Miralles.
Imatge: Viquipèdia Commons*

El conflicte esclatà arran d'una crisi entre les institucions catalanes (Generalitat i Consell de Cent) i la monarquia hispànica a causa de les pretensions fiscals d'aquesta. La política imperial que els Àustria mantenien a Europa exigia enormes despeses a les finances espanyoles i obligava a cercar recursos

financers imposant als regnes no castellans de la monarquia la mateixa contribució tant en homes com en diners que Castella feia a la política internacional dels Àustria i, així, arrossegar als catalans a la guerra i augmentar la pobresa que patien a causa de les darreres epidèmies de pesta, la més recent la de 1631 . Un altre detonant fou el malestar que generà la presència de les tropes castellanes a Catalunya durant les guerres amb França en el marc de la Guerra dels Trenta Anys que actuaren com un exèrcit d'ocupació.

A Catalunya la situació es va fer insostenible i el 7 de juny de 1640 va tenir lloc el “Corpus de Sang” en què prop de 500 segadors i una part de la població de Barcelona es revoltaren. Posteriorment, van sorgir revoltes per tot Catalunya i la Generalitat va intentar buscar solucions i, finalment, dirigits per Pau Claris -canonge de La Seu d'Urgell i després president de la Generalitat-, van decidir unir-se a França en la seva lluita contra el regne d'Espanya. Amb el temps Catalunya s'adonà que la seva aliança amb França no l'alliberava de l'absolutisme i de l'abús de les tropes.

L'any 1652, Felip IV va recuperar el control de Catalunya i va ser la fi de la Guerra dels Segadors.

L'Any 1659 es signà el Tractat de Pau dels Pirineus que posava fi a la guerra entre els regnes d'Espanya i França i, pel qual, l'anomenada Catalunya Nord passà a ser francesa. El Rosselló, el Vallespir, el Conflent, el Capcir i trenta pobles de la Cerdanya -excepte Llívia que tenia la condició de vila- van passar a França. Així van quedar marcades les fronteres entre Espanya i França.

Repercussions de les guerres del segle XVII a Andorra

Andorra es trobava al mig d'aquests conflictes i en va patir els efectes militars, fiscals i polítics.

La guerra era estacional però les tropes s'havien d'allotjar durant els mesos d'hivern i eren els territoris ocupats, vençuts o indefensos els que les proveïen.

Despeses que van incrementar la greu crisi ja existent a causa de les epidèmies, el dèficit de productes agraris, les destruccions i el tall o perillositat de les rutes comercials i transhumants

per part de les tropes regulars i, també, pels miquelets i els bandolers. La Guerra dels Segadors i les seves seqüeles van generar un gran col·lapse econòmic.

A més dels bandolers, penetraven a la zona frontera els regiments reials amb necessitats d'habitatge, de manutenció, de farratge, etc. La pressió sobre recursos d'Andorra era molt forta com es veurà en les Actes del Consell de la Terra i correspondència que s'exposen més endavant.

Els regnes d'Espanya i de França, per mantenir els exèrcits, van revocar els privilegis que ells mateixos havien concedit.

L'any 1655, malgrat que Lluís XIV havia confirmat els privilegis de les Valls, van passar per Andorra 14 companyies de cavalleria durant un mes i els andorrans van haver d'assumir el seu manteniment amb habitatge, menjar i farratge.

L'any 1689, l'esclat d'una nova guerra francoespanyola, amb els Pirineus com a escenari, va provocar que l'any 1692, es posés novament en perill la neutralitat de les Valls, amb l'entrada de tropes espanyoles a territori andorrà per qüestions estratègic-militars. A banda d'indignar els andorrans que havien de proveir a la tropa amb queviures diaris i herba per als cavalls, va provocar amenaces de represàlies per part de França.

En el Relat Històric d'Andorra "Andorra dins l'Europa de Luis XIV" s'analitza com aquest període no va ser del tot dolent pels negocis doncs, malgrat que Andorra es trobava al mig de dos regnes en guerra, la seva neutralitat oferia la possibilitat de proveir els dos exèrcits de béns, animals i aliments, ja fos legalment o mitjançant el contraban, tot i les amenaces de represàlies d'un o altre bàndol.

En l'àmbit institucional, la situació d'Andorra també era complicada. L'any 1642, Catalunya s'alià amb França en la seva lluita contra Felip IV d'Espanya, i el Bisbe de La Seu d'Urgell i copríncep d'Andorra era Pau Duran, partidari del rei espanyol. Aquest fet motivà que el bisbe Pau Duran fos declarat persona non grata per part de França i Catalunya i se li retiressin les funcions institucionals de cosenyor d'Andorra que van ser assumides pel rei de França, que nomenà segrestador de les rendes del bisbe d'Urgell a Llorenç Barutell Puigmarí. Així, el rei Lluís XIII de França (1610-1643) controlava les dues cosenyories i nomenava els veguers i

batlles amb el risc que Andorra quedés annexionada i integrada, fet que l'hauria fet desaparèixer com a territori independent.

Després d'uns anys institucionalment confusos, l'any 1655, la monarquia espanyola, exercint la seva potestat de nomenar bisbes, nomenà bisbe de la Seu d'Urgell i del cosenyoriu de les Valls d'Andorra a Juan Manuel de Espinosa. No obstant, el restabliment de les rendes a la mitra d'Urgell per part de Lluís XIV de França (1643-1715) no es produí fins després de la signatura del Tractat del Pirineus entre França i Espanya, l'any 1659.

En un breu període de temps, per la Mitra d'Urgell es succeïren els coprínceps que es detallen a continuació, produint-se una dualitat de poder durant quatre anys (1655-1659):

- De 1634 a 1651 - Pau Duran, partidari de la monarquia hispànica durant la Guerra dels Segadors.
- De 1651 fins 1659 - Llorenç Barutell Puigmarí, durant l'ocupació francesa fou nomenat segrestador de les rendes de la Mitra pel rei Lluís XIV de França que controlava les dues cosenyories.
- De 1655 a 1663 - Juan Manuel de Espinosa, nomenat per Felip V.

El segle XVII va suposar per Andorra una crisi de llarga durada pels conflictes i les actuacions dels regnes d'Espanya i França contra els privilegis d'Andorra.

b) Fam

Durant el segle XVII es van produir sequeres, irregularitats hídriques, plagues i importants gelades que van provocar collites insuficients que van dificultar la subsistència.

L'economia dels europeus també es va veure afectada pels impostos recaptats per mantenir i armar els exèrcits, així com les dificultats per poder comerciar atesos els successius conflictes bèl·lics i brots de pesta.

La fam va ser la conseqüència directa d'unes collites dolentes i d'una situació de guerra quasi permanent que, en uns cossos afeblits, provocà molta mortalitat a causa d'un gran nombre de malalties com la verola, la malària, el tifus, la tuberculosi, la lepra i la pesta, essent aquesta última la més mortífera de totes.

c) Pesta

Van produir-se varis brots de pesta però el més important va ser el dels anys 1647 a 1652, conegut com la pesta de València. Aquest brot, seguint el litoral cap el nord, arribà a Catalunya el 1648 estenent-se diferents brots fins el 1654, sumant-se a la crisi generalitzada que es patia a causa de la Guerra dels Segadors. Aquesta epidèmia ha estat considerada la més terrible de la història moderna de Catalunya i territoris adjacents, només comparable a la de l'any 1318 quan, per primera vegada, la pesta penetrà a Europa.

L'epidèmia s'havia introduït per València l'any 1647, procedent d'Argel i s'estengué cap a Catalunya perquè les tropes catalanes van fer incursions militars que anaven acompanyades de saquejos on la pesta havia fet desastres i els soldats s'emportaven cap a casa, entre altres béns, roba contaminada.

Ni les mesures de prevenció, ni els correus d'alerta, ni la vigilància de les entrades de ciutats i pobles, ni les pregàries i processons, van ser suficients per evitar que la pesta s'estengués cap el sud d'Espanya fins arribar a la costa atlàntica i a tot Catalunya i el seu entorn per, finalment, passar a Mallorca i d'allí a Itàlia.

Historiadors i demògrafs coincideixen que la pesta de mitjans de l'edat moderna va endarrerir la demografia de Catalunya i territoris adjacents més de 50 anys. A tall d'exemple, Barcelona que tenia 50.000 habitants, a finals del 1652, va quedar al voltant de 20.000 habitants.

Segons el llibre *"La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya"* (Camps Surroca M.), entre l'any 1649 i 1652 a Andorra es morien una mitjana de 28 persones per any, en canvi l'any 1653 van morir 47 persones i l'any 1654 en van morir 49. És a dir una mitjana de 48 persones per any, el que representa un 69,9 % de mortalitat de més degut presumiblement a l'epidèmia de pesta.

S'acompanyen a l'ANNEX 2 del present treball les pàgines 361 a 365 del citat llibre en les que es pot veure el registre de decessos a Andorra dels anys 1649 a 1654.

2. SEGLE XVIII

a) Guerra

1702-1714. Guerra de Successió espanyola

*Batalla de Villaviciosa de la Guerra de Successió espanyola. Oli de Jean Alanx. Palau de Versalles
Imatge: Vikipèdia Commons*

La dinastia d'Habsburg (Casa d'Àustria) governava els regnes d'Espanya (territori comú però no unificat) des de l'any 1516 en què s'inicià el regnat de Carles I d'Espanya i V d'Alemanya i, amb la mort sense descendència de Carles IV d'Habsburg, els diferents regnes que formaven Espanya van nomenar successor a Felip V de Borbó (net de Lluís XIV de França).

Catalunya no acceptà el nomenament i l'alternativa fou nomenar a l'arxiduc Carles d'Habsburg (germà de l'emperador d'Àustria) amb el suport d'Anglaterra, Holanda i d'Àustria.

Aquest fet va provocar la guerra de Successió que finalitzà l'any 1714 amb la derrota de Catalunya. Felip V de Borbó promulgà el Decret de Nova Planta amb el qual va centralitzar l'administració i va abolir tots els furs, privilegis i institucions de Catalunya.

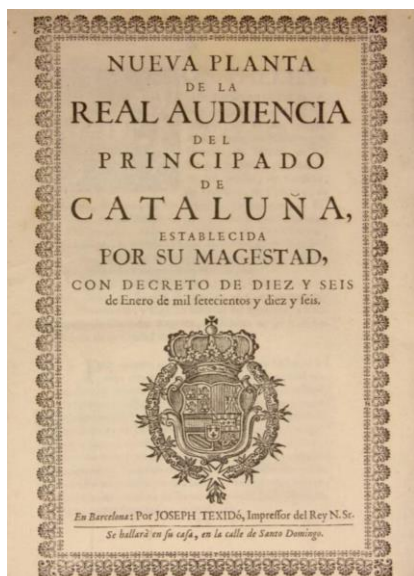
Repercussions a Andorra de la Guerra de Successió espanyola

Andorra, a més de les penúries per la pesta de Marsella (1720), va patir les conseqüències de la Guerra de Successió espanyola (1701-1715) durant el conflicte i, posteriorment, les conseqüències del Decret de Nova Planta (1715) amb el que el monarca vencedor va abolir les institucions catalanes.

La situació política d'Andorra depenia de l'equilibri de poder entre França i Espanya, ja que així s'assegurava als andorrans els privilegis i l'existència, ja que cap de les dues potències es podia annexionar el territori sense l'oposició de l'altra. L'any 1700, les dues monarquies estaven sota el control de la mateixa dinastia dels Borbons i la sobirania dels andorrans

perillava. Institucionalment, depenia del Bisbat de La Seu i del regne de França i això comportava una situació complicada i el temor d'una annexió forçada.

Es van succeir per part dels bàndols en guerra les exigències de diners, de farratge i imposició de multes que eren contribucions de guerra disfressades pels exèrcits borbònics d'Espanya i França.

Edició impresa del Reial Decret 09-10-1715
ca.m.Vikipedia.org

A Catalunya havia triomfat el candidat austriacista, especialment a la zona pirinenca, i el bisbe de La Seu -del bàndol filipista- havia fugit. Els andorrans van assistir a l'acte del jurament de Carles d'Habsburg a Barcelona, atès que estava en joc el manteniment dels privilegis i necessitaven que els confirmés. Segons el bàndol borbònic i, especialment, el rei Lluís XIV de França i cosenyor d'Andorra, van considerar que els andorrans havien comès un crim de "lesa majestat" en jurar Carles III d'Habsburg. L'esperit negociador dels andorrans va aconseguir mantenir els privilegis.

Finalitzada la guerra, amb el Decret de Nova Planta, Felip V d'Espanya va abolir totes les institucions catalanes i, de nou, perillava la sobirania i neutralitat andorrana ateses les novetats fiscals que pretenia imposar.

El bisbe Simeon de Guinda (1715-1737) nomenat per Felip V i partidari del bàndol filipista, va ser clau per mantenir la neutralitat andorrana amb posterioritat a la guerra, atès que ell defensà la seva jurisdicció de copríncep i, per tant, protegia els privilegis andorrans de les pretensions de la monarquia espanyola.

A més del tema fiscal, l'administració borbònica volia acabar amb el greuge que suposava el contraban, especialment de tabac, i van amenaçar d'abolir els privilegis d'Andorra. El bisbe va defensar les especificitats andorranes negociant un acord de franquícies comercials a canvi de la lluita contra el contraban, especialment el del tabac.

El Consell de la Terra l'any 1739 va executar l'acord, ordenant:

“... ningun natural de esta Vall pugui admétrer en sa casa o coberts, ni vénder ni donar pa, ni vi, ni altre qualsevol manteniment als tres dels referits Joan Marfany, dit Jan Andriu, Miquel de Miguel y el fill del batlle d’Anserall, per ser perniciosos ab son injust comersa la conservació de les franquesas y privilegis de les Valls y defraudadors de les rendes de sa magestat catòlica.” Arxiu Nacional d’Andorra. ASC- Llibre de resolucions, foli 273.

Citat per J. Buyreu i V.Gual (2013).

L’augment dels controls del contraban comportà la localització de desertors tant d’Espanya com de França. Es produí el trencament de la neutralitat andorrana quan s’acceptà la presència de soldats espanyols per controlar millor el contraban i això motivà queixes per part de França. Tres anys després s’acordà que el control s’estengués als soldats desertors francesos.

En el Relat Històric d’Andorra “Andorra dins l’Europa de Luis XIV” s’exposa que la recessió provocada per la Guerra de Successió no va ser tan gran com la provocada per les guerres del segle anterior perquè no es van veure afectats tots els sectors. Va créixer la ramaderia equina i es va desenvolupar una nova infraestructura siderúrgica.

b) Fam

Durant el segle XVIII les dificultats de subsistència van continuar amb hiverns molt durs i estius molt calorosos. Durant els períodes 1700-1710 i 1750-1770 es van produir sequeres que van ocasionar collites molt dolentes i pèrdua total de la producció, fet que provocà una crisi de subsistència amb l’augment dels preus del gra i l’aparició de la fam, del malestar social i dels aldarulls. Les dificultats es van agreujar amb les plagues agrícoles i les epidèmies de pesta o de febres terciàries

Tot plegat, més les guerres, van dibuixar arreu un panorama de crisi demogràfica, econòmica i social.

c) Pesta

Durant el segle XVIII es van produir diferents brots de pesta a Europa: 1704-1710 el de Polònia; 1709-1713 el de països del Bàltic; 1720 el de Marsella; 1738-1740 el d'Hongria i 1770-1772 el de Rússia.

De tots aquests brots, la pesta més virulenta i també la més propera a Andorra va ser la que es coneix com a gran pesta de Marsella que, segons estimacions de l'època, només entre juny i octubre de 1720 va provocar la mort de la tercera part de la població de Marsella i entre 90.000 i 120.000 persones de les 400.000 que vivien a La Provença.

IV. LA LLUITA CONTRA LA PESTA

1. Mesures generals per frenar el contagi
2. Xarxes de comunicacions per prevenir l'arribada de la pesta
3. Tancament de la frontera

La pesta fou combatuda a diferents nivells. El primer fou el local, mitjançant protocols basats en l'experiència i els mitjans disponibles i que s'aplicaven d'immediat al tenir notícia de contagi mitjançant les xarxes de comunicació establertes. Aquestes mesures consistien en neteges generalitzades, aïllaments, confinaments, quarantenes, control de les vies de comunicació, creació d'hospitals i barraques d'aïllament, etc., que solien anar acompanyades de misses i processons per si les mesures no eren suficients. El segon nivell fou el tancament de pobles i ciutats, el control entre poblacions i, finalment, el tancament de fronteres.

En relació a les pestes del segle XVII, el regne d'Espanya va dictar la *Real Provisión de mayo de 1629* que recollia un vademecum elaborat pels metges del rei Felip IV en el qual s'explicava com lluitar contra la pesta en els pobles, les cases i amb els malalts.

En el segle XVIII, un text pioner en la legislació sobre prevenció sanitària contra la pesta fou l'*Edicto general compreshensivo de todas las reales provisiones* acordat pel Consell de Castella l'any 1721.

Andorra aplicà aquestes mesures per la seva vinculació amb el Bisbat i per ser La Seu d'Urgell un referent a seguir davant les situacions de perill, atès que era l'única localitat del seu entorn que tenia el títol de ciutat. Així, l'any 1628, el Consell de la Terra per carta al Consolat de la Seu demanava: "*nos face mercè donar-nos avís de com nos havem de regir*". Citat per Obiols, LL. (2021).

1. MESURES GENERALS PER PREVENIR EL CONTAGI

a) Juntas del Morbo

A Catalunya, la Junta del Morbo era una magistratura municipal autònoma i posseïa la màxima autoritat durant el temps de contagi. Estava formada pel Batlle del morbo i els morbers, als

quals s'hi afegien el rector, el batlle i els jurats. Els càrrecs eren remunerats i requerien el consentiment dels afectats.

A Andorra, les funcions de la Junta del Morbo van ser assumides pel Consell de la Terra segons es desprèn del contingut de les actes de l'Arxiu de les Set Claus de l'Arxiu Nacional, alguna de les quals es reproduïxen més endavant.

La Junta del Morbo tenia com a funció portar a terme la política sanitària per fer front al contagi mitjançant diferents mesures, entre elles:

- Prohibir tot contacte amb les zones infectades, tant de robes com de mercaderies o de persones.
- Tallar els camins rals que portaven a la població. Al mateix temps, manar l'habilitació de camins alternatius, coneguts com a "camins del morbo" que, tot vorejant el nucli urbà a una distància prudent, permetien el pas de mercaderies tot evitant el contagi.
- Manar fer les guardes del morbo a les principals entrades de la població, amb ordres rigoroses de no deixar entrar a cap persona que no portés una butlleta sanitària expedida pels morbers del lloc de procedència que garantia que la persona havia passat la quarantena i estava lliure de pesta.
- Manar aixecar les barraques lluny dels nuclis urbans per fer les quarantenes.
- Manar els abarraments dels nouvinguts o dels contagiats.
- Preveure l'abastiment de la població en el supòsit de contagi. Un sistema força utilitzat era la instal·lació, a l'entrada de la població, d'un pal vertical sobre el qual se n'hi posava un altre d'horitzontal i d'un dels seus extrems penjaven un cabàs per posar-hi les provisions i de l'altre un cubell amb vinagre per posar-hi les monedes.

b) Abarraments i guardes de vista

Les barraques servien d'aixopluc als nouvinguts procedents de llocs contagiats als quals s'obligava a fer la quarantena.

Quan la Junta del Morbo s'assabentava d'un contagi dins d'una llar, obligava a l'abarracament de tots els membres de la família i dels contactes. En aquests casos el tancament podia produir-se a la mateixa casa que era clausurada amb la prohibició de sortir-ne i entrar-hi.

L'abarracament era una mesura molt dura que, a la pràctica, podia condemnar a mort a tots els confinats en una barraca que abans hagués allotjat a algun empestat, ja que el contagi es produïa a través dels objectes i puces.

La vigilància de les barraques anava a càrrec de les guardes de vista, quins membres eren nomenats per la Junta del Morbo.

S'encarregaven de vetllar que la quarantena es realitzés correctament, així com de proveir als abarracats de menjar, roba nova en cas de guariment i crema de la roba usada, etc.

El cost de les guardes de vista anaven a càrrec dels abarracats. Les persones amb un cert poder econòmic s'emportaven a la barraca objectes de valor per poder atendre les seves necessitats. Les famílies pobres que s'havien d'abarracar depenien de la caritat pública.

A Andorra també es practicava l'abarracament i es repercutia el cost en les persones afectades i, pel cas de risc de desobediència, els guàrdies anaven armats segons consta en el llibre d'actes del Consell de la Terra:

Acta del 27 d'agost de 1652. El Consell de la Terra, constituït en Junta del Morbo, estableix els llocs on fer el confinament:

(1652, agost 12-27)

"Vuy, a 27 de agost,1652, se ha tingut Junta o Consell del Morbo i se ha arrestat lo següent:

"Primerament, areste dit Consell i aseniale llochs per a purgar als que venen de parts contagioses, soes, a Canillo, vagen a purgar al bosch de Soldeu, en vista d'aquest lloch, a Encamp, vagen a Enrep, Andorra vagen a Cort de Bolda, a Ordino, al Lloser de les Canals, a la Massana, a l Font de la Birena, a l'ubach de Sespony, a Sant Julià, vagen al colomer de Toni Nagul o la Font Podrida, si i aigua". 1652, agost 12-27. A.-AHN/ASC, doc. Núm.948. Citada a Diplomatarí de la Vall d'Andorra Segle XVII pàg.245.

Acta del 20 d'agost de 1652, el Consell de la Terra, constituït en Junta del Morbo, mana a un veí procedent d'Aranser -zona contagiada- que anés a purgar durant 40 dies a Entremesaigües i es construís una barraca de fusta per poder-la cremar a la fi de la quarantena en presència del Cònsol Montania. Encomanant a dit Cònsol el nomenament d'un home encarregat de proveir-lo de menjar preveient que la despesa anava a càrrec del confinat:

(1652, agost 12-27)

f.2r. Vuy, a 20 de agost 1652, se a tingut Junta o Consell del Morbo i se a arrestat lo següent: "Dit dia, areste dit Consell que Gabriel Thomas i Balsebre, per venir de Arense i ser part contagiosa, que vaje a purgar sobre Tremes Aigües, a Cort de Bolda, i que s'abarraquo allí i que i estigue quaranta dies continuos sense exir de allí, so és, per lo mes de setembre exclusive, i que-s fasse barraca de fusta per a que pugue cremar acabat dit terminy; y lo dit porte un egua que té un bost, i it bost i morralles que sia cremat en presencia de Joan Montania, cònsol, i dels que aniran ab ell; i la egua, si la pot tenir ab ell, que u fase, sinó que la allargo en part no pugue portar dany a ningú, i dit cònsol que elegues que un home per proveir-lo i també saber com li va; lo tot se deixe en mà de dit cònsol, i lo tot, tant gasto com la paga de l'home hi anirà a proveir-lo, que-s pago de sa asienda de dit Gabriel". 1652, agost 12-27. A.-AHN/ASC, doc. núm. 948. Citada a Diplomatarí de la Vall d'Andorra segle XVII, pàg.247.

Acta del 27 d'agost de 1652. El Consell constituït en Junta del Morbo, ordenà fer quarantena a persones procedents de la Cerdanya on hi havia un brot de pesta i manà que, en cas de desobediència, que els guardes de vista disposessin una vigilància armada d'un home de dia i de dos homes de nit, anant a càrrec dels confinats les despeses i els jornals:

(1652, agost 12-27)

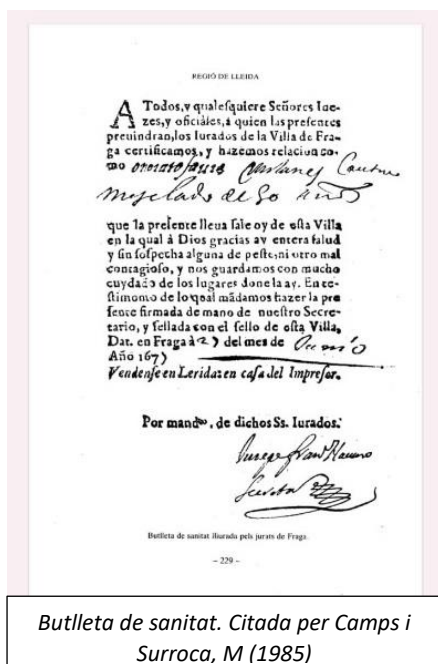
Vuy, a 27 de agost, 1652, se a tingut Junta o Consell del Morbo i se a arrestat lo següent:

"Dit dia, areste dit Consell y mane a Toni Nagual que mano als tres són vinguts de Serdània ara novament, qui són lo Mateu Teixidor I Miquel Valls o Rivol i Andreu Bernat, que vagen a purgar a dits llochs, i la muller d'Andreu Bernat que s'és

barrejada ab son marit, que purga juntament ab ells, i lo fill de Mateu Teixidor així mateix i que tingue termini de quaranta dies; i si no volen estar ab la forma deguda a dits llocs, que se'ls poso guardes de vista, de dia un home ab armes i de nits dos hòmens, estos pagats de asienda de dits hòmens an de pugar, tant gasto, jornals de tots junts i de quisqué d'els asoles, i també manarà a dit Matheu Teixidor que mato lo gos té, i si ell no-l vol matar, dit Nagual que i fasse anar hòmens o home a tirar-li.....". 1652, agost 27 . A.- AHN/ASC, doc. núm. 948. Citada a Diplomatarí de l Vall d'Andorra segle XVII. Pàg. 247-248.

c) Passaport o butlleta de sanitat

Al regne de França, davant la passivitat del rei respecte al contagi de Marsella, diferents departaments van establir -el mes d'agost de 1720- mesures internes de prevenció que van anar evolucionant fins arribar a la prohibició d'entrada de qualsevol persona o mercaderia procedent de la Provença, encara que portessin la butlleta de sanitat. Finalment, el rei confirmà les mesures per *l'Arrest du Conseil d'Etat du roy au sujet de la maladie contagieuse de la Ville de Marseille. Du 14 setembre 1720. Extrait des Registres du Conseil d'Etat.*

El regne d'Espanya, a causa de la pesta de Marsella, a més del tancament de les fronteres amb França, va establir l'obligatorietat de la butlleta sanitària per edictes del 5 i 26 d'agost de 1720. Aquesta butlleta havia de ser emesa per les autoritats del lloc d'on sortia el viatger i, a cada lloc on passés, havia de ser rubricada per les autoritats locals. Més endavant, es precisa que havien de ser documents impresos en els llocs de més de 100 veïns pels quals s'havia de pagar un preu establert mentre que en llocs de menys de 100 veïns eren gratuïts i manuscrits.

Aquesta mesura també s'aplicà a Andorra segons consta en el llibre d'actes del Consell de la Terra en funcions de Junta del Morbo:

Acta del 12 al 27 d'agost del 1652, en relació a la pesta de València nomena els responsables dels certificats o butlletes sanitàries a cada parròquia:

(1652, agost 12-27)

“Dit dia, areste dit Consell que ningú pugue fer certificatòries sinó és, a Canillo, Miquel Adallach, a Encamp, Nicolau Torres, a Ordino, Guiliem Areny, i la guardarà a Llorts o al Serrat, a la Massana, Joan Pal, del Pui, Andorra, Gabriel Moles, i a les Caldes, Joan Montania, a Sant Julià lo que guardarà al portal, que de vuy en avant serà un dels quatre de Consell; i totom qui tingue paper marcat per fer certificatòries, que'l porton al dits hòmens elegits per fer asò, en pena de cot, inibint a totes les demás persones no·n fassen sinó les dalt dites, sots dita pena; i dites certificatòries, ningú de dits hòmens no·n fassen sinó als habitants a ses parròquies de cada un i lo de Sant Julià no·n fasse sinó als habitants de dita parròquia”. 1652, agost 27. A.- AHN/ASC, doc. núm. 948. Citada a Diplomatarí de la Vall d'Andorra segle XVII. Pàg. 245.

Acta del 12 de juliol de 1630, ordena que no es deixi entrar a cap francès sense certificat o butlleta sanitària:

(1630, juliol 12)

Fol.24 A 12 de juliol de 1630 arreste lo Consell que la guarda fins vuy s'és tinguda a Llors per lo morbo sie alsada y que cada parròquia tingue guarda en ses parròquies als llocs que als de Consell los apareixerà ser més convenient y que no deixon entrar ningun francès que no porto satisfactòria de la vila de Tarascó o de Ax o de Siguer y aquelles, segellades dels segells de dites viles, y les de Siguer fetes y firmades de mà del cònsol [...] ab segell de dita vila y lo de les mercaderies resten ab la privació al altre darrer arrest feta, comprenent-se també la vila de Vicedos que també portant setificatòria del cònsol de dita vila y firmada ab són segell qu'els deixon entrar. O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032. Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fol. 24.

d) Doctors en medicina, cirurgians i apotecaris.

Malgrat la llosa de la religió, que atribuïa tota malaltia a un càstig diví com a penitència pels greus pecats comesos pels homes, les societats no van deixar mai de lluitar contra les malalties amb els mitjans de què disposaven aleshores i que consistia en un triple cos professional: els doctors en medicina, els cirurgians o barbers i els apotecaris.

A l'època anterior al coneixement de l'origen microbià de la pesta, l'any 1894, es creia que l'origen de la malaltia era un desequilibri dels humors (fluids corporals) que s'anomenava "miasma".

Els doctors formats a les facultats de medicina dels Estudis Generals diagnosticaven a partir dels símptomes que explicava el malalt i de les influències dels astres. Prescrivien remeis adaptats a tornar a l'equilibri humoral. Els més freqüents eren les sagnies, les ventoses, els banys i els laxants.

Els cirurgians o barbers eren els professionals a qui els tocava aplicar els remeis prescrits pels metges, així com mantenir la higiene de les dents, cabells, barba, oïda, ulls, etc. Els apotecaris eren els que proporcionaven els productes i preparaven les fórmules medicinals receptades pels metges.

Detall del retaule dedicat a Sant Cosme i Sant Damià, que mostra el Miracle de la cama negra (1453-1454) de Miquel Nadal. Catedral de Barcelona).

Els cirurgians tenien un col·legi des de l'any 1400 sota l'advocació de Sant Cosme i Sant Damià.

Sant Cosme i Sant Damià, anomenats també els Sants Metges, són patrons dels metges, de les professions mèdiques i dels barbers.

e) Purificacions

Com a complement dels medicaments i prevenció del contagi, els doctors aplicaven un altre remei molt necessari: les purificacions.

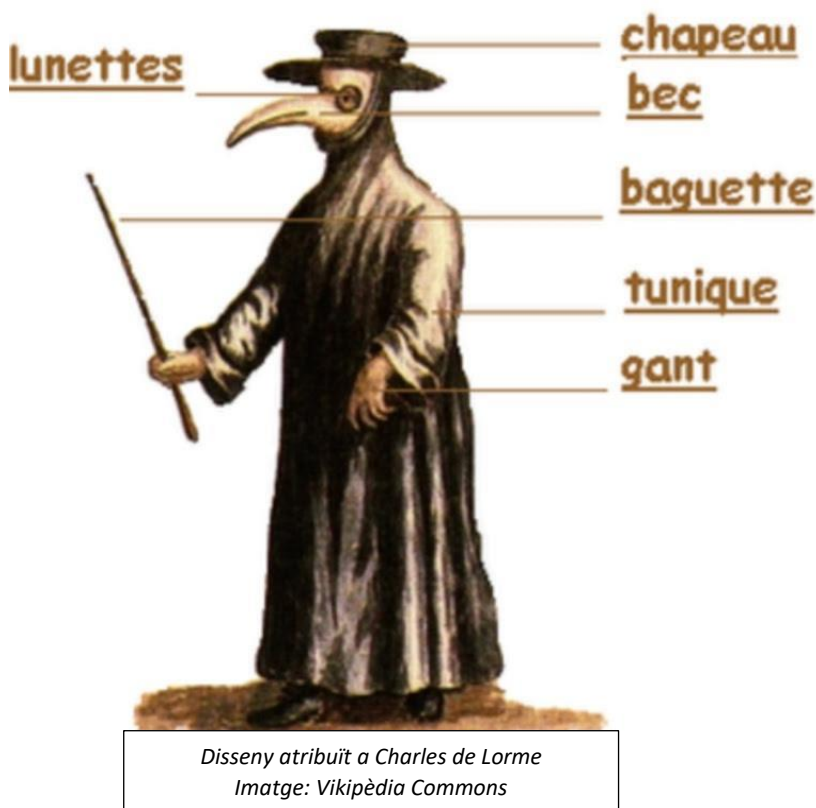
Tot havia de ser purificat: els cossos, la roba, els objectes, els diners, les cartes, la casa, etc.

Les purificacions (fumigació) es feien amb perfums cremats en petites fogueres, amb rentats de vinagres o amb foc.

A l'Arxiu de les Set Claus consta la resposta de la Junta de Sanitat de la Real Audiència de Catalunya a una carta datada el 8 de novembre del 1721 del síndic, en què se li atorgà el que sol·licitava però s'advertia que s'havien de complir les normes de desinfecció de cartes o documents:

"...se halle asi mismo un regidor de dicho valle para que recoja el pliego, practicandose antes de abrirse las coryadiras, baños y perfumes prevenidos en el edicto general". ASC-3437.

f) Vestimenta i màscares "picudes" dels metges

Per defensar-se de la pesta els metges es tapaven de cap a peus. El disseny de la indumentària s'atribueix a Charles de Lorme, metge que va tractar a la cort francesa de Lluís XIII durant el segle XVII.

La indumentària consistia en un abric cobert amb ceres aromàtiques, uns calçons que s'introduïen dins de les botes, una camisa ficada dins dels calçons, guants i barret fets amb cuir de cabra.

La vestimenta es complementava amb una vara per tocar o defensar-se de les víctimes, uns binocles i una màscara.

A l'època anterior al coneixement de l'origen microbià de la pesta, es creia que la malaltia es propagava per l'aire enverinat causant el desequilibri dels humors (fluids corporals) del malalt, que s'anomenava "miasma" tal i com hem dit anteriorment.

*Màscara segons el disseny de
Charles de Lorme.
Imatge: Vikipèdia Commons*

Per aquest motiu, la màscara tapava tota la cara, amb un nas de 15 cm de llargada en forma de bec d'au, i farcit amb el que denominaven "triaca" consistent en una composició farmacèutica de més de 55 herbes i altres components com carn d'escurçó en pols, canyella, mirra i mel. El nas disposava de 2 orificis laterals per on entrava i sortia l'aire que es respirava després de passar pel farciment d'herbes i perfums.

g) Misses, processons ...

En el món convuls de l'epidèmia, la religió, l'església catòlica i els seus representants van assolir especial importància per tal de retornar el món al seu equilibri a través d'actes, cerimònies i ofrenes de devoció a Déu.

Tot ajudava contra el morbo: l'oració, els sermons, els oficis, les misses, resar el rosari, la promesa de vots, les processons, ...

A l'acta del 20-27 d'agost de 1652, el Consell de la Terra en funcions de Junta del Morbo, acordà que a cada parròquia s'oficiessin misses sota invocació de l'Esperit Sant i de Sant Roc:

(1652, agost 12-27)

"Primerament se arreste que's fase dir una missa de devoció per parròquia, sots invocació de l'Esperit Sant, col·lecta de Nostra Senyora y de Sant Roch, y que's digue tant prest que's pugue, ab professó y absolta". A.- AHN/ASC. Doc. núm. 948. Citat Diplomatar de la Vall d'Andorra segle XVII. Bascompte Grau, D. (1997) Pàg. 244.

A l'Acta del 8 d'agost de 1720, el Consell de la Terra també va acordar que s'oficiessin misses invocant l'auxili diví i la devoció a Sant Roc:

(1720, agost 8)

Fol. 173 v *Vuy dia 8 de agost del any 1720 se a tingut Concell de la Terra per la causa del contagi. Sabent aver-hi contagi en Fransa y que tenim orde del senyor Governador de la Seu de Urgell y del Consell, dit dia lo Concell de la Terra vote una missa de devoció al Gloriós sant Roch implorant lo divino auxili a Déu nostre Senyor nos vulgue preservar de tot mal contagiós, qu-ens donie sa gràcia y que se fasse dir demà sens dilació. O.-* Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0036. Llibre de resolucions del Consell de la Vall, fol. 173 v. Ressenyat al diari Bon Dia el 12 de març del 2020.

h) Els Sants protectors contra el contagi i la pestilència

Durant les epidèmies de malalties infecto contagioses dels segles XVI al XIX, els remeis medicinals es van reforçar amb una pràctica força estesa als Països Catalans i a Andorra: el vot de poble. És el que es coneix com les festes votades, entre les quals destaca l'advocació de Sant Sebastià i Sant Roc contra "les pestilències". El vot de poble és la prometença col·lectiva feta a Déu o a un sant de complir una determinada pràctica piadosa -processó, missa, peregrinació- amb motiu de ser estalviada la població d'una pesta o altra calamitat pública.

Sant Sebastià

*Sant Sebastià. Sandro Boticelli (1474)
Staatliche Museen,
Berlín*

Dita: "Sant Sebastià guarda de fam, de pesta i de guerra i de tots els mals que hi ha."

Sant Sebastià fou un militar romà convertit al cristianisme i mort com a màrtir al no voler renunciar a la fe cristiana. És venerat com a sant en totes les confessions cristianes.

Diu la tradició que nasqué a Narbona l'any 256 i s'educà a Milà. Quan va entrar a la vida militar de l'imperi no pretenia ascensions o càrrecs importants a les forces armades sinó que el que desitjava era ajudar els cristians que queien presoners. L'emperador Dioclecian, a l'assabentar-se de la seva fe a la qual Sebastià es va negar a renunciar, el va fer

empresonar i va ser condemnat a morir assegetejat. El van lligar despul·lat a un arbre i el seu cos va servir de blanc perquè els seus propis soldats li tiressin dards i sagetes fins que el van donar per mort. Una dona va recollir el seu cos i es va adonar que encara era viu. El va portar a casa seva, li va curar les ferides i el tingué amagat fins que es va guarir.

Sebastià es negà a seguir els consells dels seus amics i no va fugir de Roma. Al contrari, va comparèixer davant de l'emperador i li va retreure que perseguís els cristians. Dioclecià va ordenar que fos colpejat fins a morir. Segons la tradició, el 20 de gener de 287, els cristians van recollir el seu cos i el van enterrar a la Via Àpia en una catacumba que avui porta el seu nom. La seva devoció es popularitzà però, a partir del segle XV i, sobretot, en les pestes de començament del segle XVI, sovint amb el co-patronatge de Sant Roc.

Sant Roc

Sant Roc. Imatge
barroca S. XVII Sant
Serni de Canillo

Sant Roc de Montpeller, advocat contra els desastres i la pesta en particular.

Dites: “Gloriós sant Roc, guardeu-nos de pesta i de foc.”; “Si vols que la pesta no et toc, encomana’t a sant Roc.”; “Sant Sebastià i Sant Roc, guarden de pesta i de foc; Sant Roc i Sant Sebastià, guarden de pesta i de pecar.”

Sant Roc va néixer, segons la tradició, a Montpeller (Occitània, aleshores part del Regne de Mallorca) cap al 1350. Segons la versió oficial, es va vendre totes les propietats i se’n va anar de pelegrinatge a Roma. Pel camí es va trobar el nord d’Itàlia ple d’empestats i es va dedicar a assistir-los.

Tanmateix, va contraure la malaltia a Piacenza i es va haver d’allunyar de la ciutat en una cabana al bosc, on s’hauria mort si no hagués estat per un gos caçador que li duia pa cada dia. Segons la versió barcelonina recollida per Joan Amades al Costumari català, no va ser Piacenza on va passar el prodigi, sinó a la capital del Principat, on el gos, a més, el guarí llepant-li les nafres.

La seva vida l'hem de datar, amb tota seguretat, a partir de la segona meitat del segle XIV i la seva mort, probablement a Voghera, malgrat que també existeix la hipòtesi de Montpeller.

La seva devoció es va estendre molt ràpidament a partir del segle XV. La seva festivitat, segons el santoral catòlic, és el 16 d'agost.

2. XARXA DE COMUNICACIONS

Com s'ha exposat, la pesta, la fam i la guerra van ser unes característiques dels segles de l'edat moderna a tot Europa. En aquest context resulta lògic que s'establissin xarxes d'aviso amb la finalitat de conèixer i poder preveure mesures, ja fossin de control de persones i mercaderies provinents de llocs infectats per malalties contagioses, pel proveïment d'aliments de primera necessitat o per la defensa contra les accions bèl·liques dels enemics.

Lluís Obiols en l'article "*Los lochs circumveïns. Xarxes d'aviso a la Seu d'Urgell dels segles XVI i XVII*" (2021) exposa la important xarxa d'emissors i destinataris de les comunicacions que el municipi de La Seu rebia i emetia, atesa la importància de la ciutat en les rutes transpirinenques.

El citat autor remarca la importància de la xarxa d'aviso i destaca tres àrees: a) Arieja-Andorra; b) Bisbat i c) Circumveïns.

- a) L'Arieja-Andorra. A l'època hi havia molta relació pel fet de ser un dels principals passos transpirinencs. Des de l'Arieja les notícies arribaven a La Seu d'Urgell principalment a través d'Andorra i, en menor freqüència, a través de la vall de Querol via Puigcerdà.
- b) El Bisbat. Pel fet de ser capital de l'extensíssim Bisbat d'Urgell, es coordinaven els avisos amb Tremp, Sanaüja i Guissona.
- c) Circumveïns. Dins d'aquesta categoria hi relaciona municipis relativament propers com el de Puigcerdà, que sovint reenviava informacions procedents de Barcelona, Rosselló i altres indrets; o el de Castellbò que reenviava la informació rebuda dels Pallars, de la vall d'Aran i la Ribagorça.

La xarxa d'avisos requeria la cooperació entre institucions per garantir la circulació àgil de la informació. Quan es rebia un avís s'enviava a altres localitats importants amb la finalitat que el fessin arribar al seu entorn més proper i, també, el reenviessin a altres poblacions d'una certa envergadura i així continuar difonent la informació. En casos de perill urgent, les cartes s'enviaven amb un propi -persona enviada expressament per a aquesta missió- agilitzant-se la recepció de la informació. Les rutes seguides per la informació eren els camins històrics que, travessant collades, permetien fer arribar àgilment la informació, com és el cas de les comunicacions de l'Arieja, com Foix, Tarascó o Siguer, amb Andorra.

Obiols, per exemplificar l'agilitat dels avisos a gran distància, remarca el fet que l'any 1638, des d'Organyà, van avisar que hi havia pesta a Narbona, a conseqüència d'un avís que havia fet un recorregut insòlit, passant per Perpinyà, Figueres, Besalú, Vic, Manresa, Cardona i Solsona fins arribar a Organyà.

L'estudi anteriorment citat comprèn els segles XVI i XVII i no hem trobat informació sobre documentació corresponent al segle XVIII relacionada directament amb els arxius d'Andorra o La Seu. No obstant, les xarxes d'avisos continuaren durant el segle XVIII. En efecte, en l'estudi de Pere Gifre Ribas de l'any 2021 titulat *"Previsions davant la pesta de Marsella: el control de les fronteres del Principat de Catalunya (1720-1723)"* es relacionen diferents avisos relacionats amb la pesta de Marsella, entre ells, el que consta en el llibre de consells de Puigcerdà registrat els dies 27 i 31 de juliol de 1720, rebut per carta procedent de Barcelona:

"....de encontrase la ciudad de Marcella con graves indicios de mal contagiosos...." i s'ordena posar una guàrdia a les portes de la vila " ...para que no entre ningún frances sin llevar boleta de sanidad".

3. TANCAMENT DE LA FRONTERA PER LA PESTA DE MARSELLA 1720-1723

Portal de St. Julià de Lòria. Gravat de J. Ch. Langlois (1826-1830) publicat a "Voyage pittoresque et militaire en Espagne et en Catalogne "

La monarquia borbònica espanyola, ja consolidada després de la Guerra de Successió i atès que la Catalunya del nord ja era de França, el 7 de setembre de 1720 va establir un cordó sanitari amb soldats i paisans per vigilar i impedir el pas per camins i, així, poder desviar el pas de persones i mercaderies per les fronteres d'entrada establertes i controlades: La Jonquera, Camprodon, Llívia, Vilaller-Talarn i Ordino en direcció a la vall d'Andorra i La Seu pel port de Siguer. La mesura més expeditiva arribà el 25 d'octubre de 1720, quan es va procedir a tancar la frontera amb França a tota mena de mercaderia:

"Cerrar enteramente el comercio de ropas y mercaderias de toda Francia, permitiendo que solo las personas si traxeren testimonios de sanidad bastantes, fuesen admitidas a quarentena, dandoles entrada a las que solamente viniere comprendidas en las fees de sanidad". Citat per Gifre Ribas, Pere (2021).

El Principat de Catalunya quedà tancat perimetralment, tant en les fronteres terrestres amb França, com amb el Regne d'Aragó i València i també per la costa. Qualsevol circulació havia de fer-se amb "butlleta de sanitat" emesa per les autoritats del lloc d'on sortia el viatger i a cada lloc on passés havia de ser rubricada per les autoritats locals.

Andorra va col·laborar en l'establiment d'aquest cordó sanitari o control de frontera d'acord amb l'article "Correspondència per la gran pesta de Marsella 1720-1721" publicat pel Ministeri

de Cultura en la Peça del mes, núm. 9 - Cultura.ad (maig 2010), en la qual es comenten diferents cartes que, en síntesi, s'exposen a continuació:

Les mesures ordenades pel Consell de tancar la frontera amb França van impedir que la pesta de Marsella arribés a Andorra i Catalunya. En efecte, el Consell es coordinà amb les autoritats espanyoles i va permetre que el governador militar de Castellciutat destinés 4 escamots de soldats a Andorra que van formar patrulles mixtes amb voluntaris andorrans per controlar la frontera nord amb les tropes establertes a La Solana, Soldeu, Incles i el Serrat, a més dels reforços establerts a Andorra la Vella. Aquests controls es van mantenir fins a principis de 1723 quan ja no existia risc de contagi. Andorra, a més de les guàrdies amb voluntaris, va fer-se càrrec dels allotjaments i ranxo de la tropa espanyola.

Les cartes esmentades documenten aquests fets i donen un fidel testimoniatge de la situació. En síntesi, les cartes fan referència a:

-Carta sense data i posterior a 1720. El Consell informa de l'execució de l'acord de tancament de la frontera amb França per evitar l'entrada de la pesta a Andorra i es remarca que no cal que facin vigilància soldats espanyols i que es pugui tornar a comerciar amb França.

Sense data i posterior a 1720

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 3437.

Reverendo señor.

Señor. Los syndicos de los valles de Andorra puestos con el obsequioso ... a los pies de vuestra excelencia dicen que sin embargo que aquella valle no esta constituida dentro de los lindes de algun corregimiento en Cathaluña, a la primera noticia que tuvo de encenderse la epidemia del mal contagioso en la vila de Marsella, cuidaron sus moradores y los que corresponden su Consejo por el qual se rige vivir con la mayor vigilancia disponiendo sus precauciones mas ... para su resguardo cubriendo con guardias lo alto de los Pirineos para impedir qualquier introduccion de generos sospechosos en cuyo intermedio se correspondieron con el governador de la plaça de Castellciudad quien vigilante ... de los ordenes con que se ... despues possase una guardia de soldados con sus cabos a aquel distrito ... con mescla de los paisanos se observase puntualmente lo dispuesto en los reales edictos a que gustosos contribuyeron concurriendo asi mismo la orden del Obispo de Urgel ... de sus soberanos que tiene tanto y mas por quitar la sospecha y rezelo que el ser fronterizos ^{fol.1v} immediatos de

la Francia y bajo tambien de la soberania de su magnifica christianissima podia ocasionar,siendo assi que el real edicto despatxado en 26 de agosto de 1720 supone estar al cuidado de la Valle guardar su frontera como pais neutral que lo es a lo dispuesto en los edictos publicados de ordenes del ministro de la Real Audiencia ... gracia de Dios se ha distribuido y aviendose offrecido que el comandante del condado de Fox, residente en Pamies, ha dado quexas de mantener aquella guardia de soldados en dicha valle ha sido por orden del excelentissimo señor comandante y gobernador interino quitada y con ella lo privarseles totalmente el comercio con Cathaluña cuya affliccion y desconsuelo ... representan a vuestra excelencia que hallandose con esta privacion quedan los moradores encerrados en lo alto de los Pirineos y precisados de perecer por falta de alimentos de que ... y no dar de si el ... siendo este totalmente falto de vino, azeite, sal, pesca y otros necesarios a la vida ... y en mucha ... de granos hallandose impedidos de poder comerciar con Francia por la rigurosa estacion del tiempo ni introducir cosa alguna que tampoco permitirian hasta querer su divina magestad levantar la mano de ... castigo en aquellas partes de la Francia quando aquella valle queda de esta parte de los Pirineos, desta parte de los limites de Cathaluña respetandose parte de su Principado por lo que ha merecido de los ... progenitores de su ... ^{fol.2} muchos privilegios por los quales les es libre el comercio y trafego con Cathaluña y demas dominios, los que han sido por su magnifico confirmados y en atencion que, aun sin tener la guarda de soldados, no dexan de cuidar y zelar y en vigilar con el mayor rigor en toda la Valle con sus guardias aun doblados para impedir, no solo la introduccion de generos, si tambien de personas que pueda sospecharse vengan o ayan passado por partes infectas y generalmente qualesquier otras transiten de los dominios de Francia aun con papel de sanidad sin primero bien examinados y reconocido verdadero con exacta y rigurosa quarantena aviendolo assi mismo observado en tiempos antiguos de que atestan los libros que conserva la Valle y da su certificacion el escrivano de ella que presentan recurriendo a la piedad acostumbrada y grande justisia ... de vuestra excelencia,

Suplican se digne vuestra excelencia apiadarse de aquellos pobres moradores permitiendoles poder passar a Cathalunya para transportar lo necesario a aquella Valle para el sustento de sus familias, offreciendo a vuestra excelencia el mayor rigor que vuestra excelencia fuere servido disponer y ordenar para ... y impedir ... introduccion de generos y personas de Francia durante la ... del mal contagioso y hasta que vuestra excelencia fuere servido mandar lo contrario a cuyo fin y para mayor satisfaccion tienen ofrecido al governador de la Seo de Urgel que en todos tiempos que se preciare haga reconocer por ... de su ... la dicha Valle y guardias de ells com assi mismo lo offrecen a vuestra excelencia para merecer de la benignidad de vuestra excelencia .

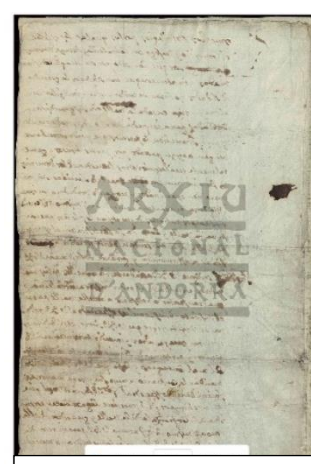
Esta gracia la que tendran a merced.

ASC 3437 pàgina 1

ASC 3437 pàgina 2

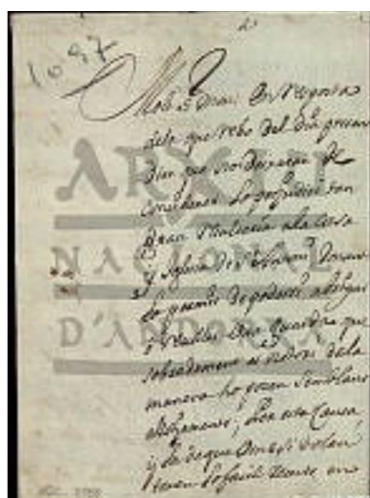

ASC 3437 pàgina 3

-Carta datada a 22 d'octubre del 1720 de don Anton Cisteros del bisbat d'Urgell adreçada als cònsols i comú de la Vall d'Andorra on demana que no s'allotgi la guarda en la església de Sant Antoni. En tot cas que es construeixi una barraca de fusta.

1720, octubre 22

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 3438.

ASC 3438

Molt señor meu: en resposta de la que rebo del dia present diré que no deixaran de conciderar lo perjudici tan gran resultaria a la casa y iglésia de Sant Antoni, donant lo permís de poder-i abrigar o recullir una guarda que sobradament és notori de la manera ho posen semblans allotjaments; per esta causa y la de que uns, si volen, tenen lo facil recurs en ^{fol.1v} manar fer una barraca o casa de fusta per lo abrigo de dita guarda me he persuadit no estranyaran falta en complaser-los assegurant que en qualsevol altre dependència en que lo tinga libre facultat, experimentaran meu desitg de servir-los ... octubre 22 de 1720.

... Són segur servidor don Anton Cisteros.

-Carta datada a 5 d'agost del 1721. Un membre de la judicatura de Catalunya aconsella a una autoritat militar que no pressioni als andorrans exigint-los fer-se càrrec dels 50 pesos de la retribució mensual del metge destacat en el control de la frontera nord andorrana.

1721, agost 5

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 3439

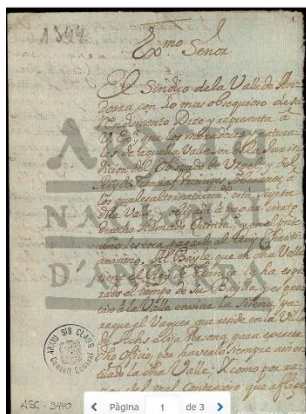
"... aquella valle se reduce a quatro cientos y cinquenta vezinos pobres de solemnidad, menos cinco o seis que disfrutan algunos caudales con el beneficio del ganado (foli 1v)

sea de su dignacion conceder a la Valle el permiso para que pueda enviar persona para pagar el referido derecho y traher la sisena para el nombramiento de bayle rezelando la dicha Valle que de no executar lo promptamente se le seguiria execucion rigurosa enviando destacamento de soldados o paysanos para la cobrança del referido derecho que lo recibiria a singular gracia de la grandeza de vuestra excelencia.

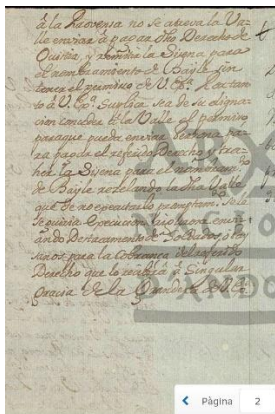
fol² Achs. Siendo preciso que al dia del recivo de dicho pliego de nombramiento de bayle y recivo de la paga del derecho, se halle asi mismo un regidor de dicha Valle para que recoja el pliego, practicandose antes de abrirlo las cortaduras, baños y perfumes prevenidos en el edicto general.

Barcelona a 8 de noviembre de 1721.

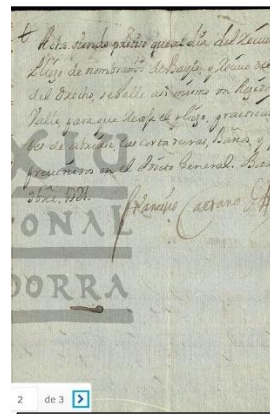
Francisco Caetano de Aragon.

ASC 3440 pàgina 1

ASC 3440 pàgina 2

ASC 3440 pàgina 3

V. CONCLUSIONS

Les mesures de prevenció durant les epidèmies de pesta dels segles XVII i XVIII -mascaretes pels metges, aïllaments, higiene, tancament de fronteres, etc.- són similars a les del COVID-19 salvant les distàncies temporals i els avenços científics, ja que seguien el sentit comú al desconèixer l'origen de la malaltia (es va tardar encara un parell de segles a identificar el bacteri causant de la pesta).

A l'època d'internet i dels mitjans de comunicació (televisió i ràdio) sorprèn l'agilitat i l'eficàcia de les xarxes de comunicació dels segles XVII i XVIII.

Als segles XVII i XVIII, les epidèmies i les guerres van afectar l'economia de tots els andorrans llevat de cinc o sis cases grosses. A l'actualitat, la crisi de l'economia post COVID afecta a les classes mitjanes i baixes. Les baixes subsisteixen amb prestacions sanitàries i econòmiques. Els nostres avantpassats van patir una pobresa extrema sense rebre cap ajuda.

VI. BIBLIOGRAFIA

Alberola Romà, Armando. *"Paisatge, clima, perill, por i patiment: una ullada al Mediterrani occidental a l'època moderna"*. Grup de Recerca en Història i Clima. Universitat d'Alacant. (2019).

Alfaro Perez, Fco.José i Marichalar Vigier, Fco. *"La peste en España a mediados del siglo XVII (1647-1654). Medidas profilácticas y repercusiones económicas"*. Faci. José Alfaro Pérez y Fco. Marichalar Vigier. Universitat de Saragossa. (2020).

Andoin-Rozeau, Frédérique. *"Les chemins de la peste. Les rats, les puces et l'homme"*. Presses universitaires. OpenEdition.Books. <https://fou.org/10.34810/aisav30n187id400767>. (2007).

Arimany i Juventeny, Joan. *"Mostres de devoció popular a Osona com a resposta contra les epidèmies (s. XVII-XX)"*. AUSA, 2021, vol. 30, Núm. 187, 188, pàg. 207-231. <https://diu.org/10.34810/ausav30n187id400769>. (2021).

Bascompte Grau, Domènec. *"Diplomatari de la Vall d'Andorra, segle XVII"*. Ministeri de Cultura d'Andorra. (1997).

Bascompte, Domènec. *"Política i religió a l'Andorra del segle XVI. Repàs històric i documental"*. Annals 2014-2015. www.raco.cat.

Blakemore, Erin. *"¿Porqué usaban los médicos de la peste negra máscaras picudas características?"*. CET (2020).

Buyreu Juan, Jordi i Gual Vila, Valentí. *"Conseqüències de la Guerra de Successió a les Valls d'Andorra"*. Universitat de Barcelona. (2013).

Camps Surroca, Manuel, i Camps Clemente, Manuel. *"La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya"*. Editorial: Universitat de Barcelona. Departament de Medicina Legal, Laboral i Toxicologia. Seminari Pere Mata, Lleida. (1985).

Codina, Olivier i Conesa, Lac. *"Andorra dins l'Europa de Lluís XIV"*. Relat Històric d'Andorra. Cultura.ad. (2023).

Codina, Olivier. *"La república dels prohoms i els ferments de la contesta social i institucional (segles XVIII i XIX)"*. Relat històric d'Andorra. Cultura.ad. (2023)

Forn i Salvà, Francesc. *“La lluita contra la pesta a l’edat moderna. L’epidèmia de 1650”*. VIII Trobada d’Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme. Malgrat de Mar.

Gifre Ribas, Pere. *“Prevenió davant la pesta de Marsella 1720-1723: el control de fronteres del Principat de Catalunya (1720-1723)”*. Centre de Recerca d’Història Rural de la Universitat de Girona. Annals de l’Institut d’Estudis Empordanesos. Vol. 52, pag. 31-53. (2021).

Harrisson i col.laboradors. *“Principios de medicina interna”*. Ed. Interamericana. (1998).

Marimon Muncià, M.Rita. *“La incidència de la pesta sobre la revolta catalana de 1640-1652”*. Article publicat per Racocat.

Massa, Joan. *“La Màxima 39 del Manual Digest. El fi i subtil vice versa”*. Article publicat al Diari d’Andorra. (2020).

Obiols Perarnau, Lluís. *“Los lochs circumvehins. Xarxes d’avisos a La Seu d’Urgell dels segles XVII i XVIII”*. Aliances Territorials Pirinenques. 17es. Trobades Culturals Pirinenques. Societat Andorrana de Ciències. (2021).

Palau Martí, Montserrat. *“Entre fe i llibertat: Andorra al segle XVI”*. Banca Mora. (1988).

Palau Martí, Montserrat. *“Protestantisme i Inquisició a Andorra al segle XVI”*. Andorra ministeri de Cultura. (1990).

Romà i Casanovas, Francesc. *“Els episodis de malalties contagioses als segles XVII i XVIII a Osona i Ripollès: contra un enemic invisible”*. AUSA, 2021, vol 30, núm. 187, 188, p.169-183. <https://doi.org/10.34810/ausav30n187id400767>.

Vall Llobera, Francesc. *“La immigració occitana a Catalunya de la fi del segle XV al començament del segle XVIII”*. Article publicat per l’Institut Nova Història. Inh.cat. – <https://www.inh.cat>.

“Correspondència per la gran pesta de Marsella 1720-1721”. Difusió -La peça del mes- pàg. 9. www.cultura.ad/arxiu-nacional-d-andorra.

“Càpsules d’història d’Andorra en temps de Covid”. Institut d’Estudis d’Andorra (IEA). (2020):

Càpsula núm. 76. “L’Andorra durant la guerra dels segadors”. (2020).

Càpsula núm. 17. "El 1714 a Andorra". (2020).

"7 claus per entendre el bandolerisme". Article publicat per la revista Sàpiens. <https://www.sapiens.cat>.

"El dia a dia d'un miquelet". Article publicat per la revista Sàpiens. <https://www.sapiens.cat>.

"Sant Sebastià màrtir". <https://ca.wikipedia.org>

"Dites de Sant Sebastià". <https://cansons>

"Sant Sebastià: vot de poble". Pel forat del pany: <https://santjulià.ad/ca>

"Sant Roc". <https://ca.wikipedia.org>

"Sant Roc i Sant Gos". Wilaweb-Cultura- <https://vilaweb.cat>

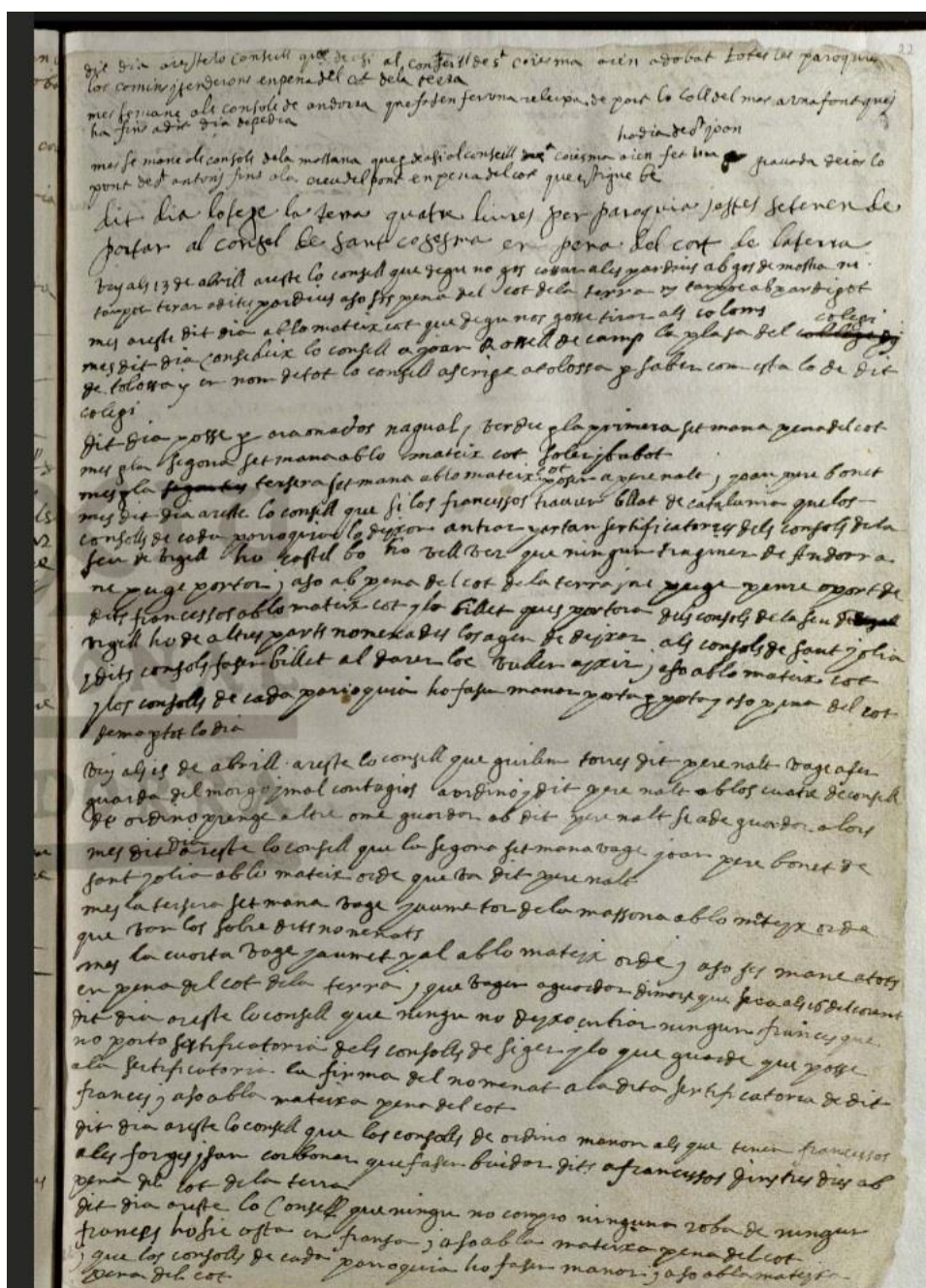
"Dites de Sant Roc". <https://ca.m.wikiquote.org>

ANNEX 1

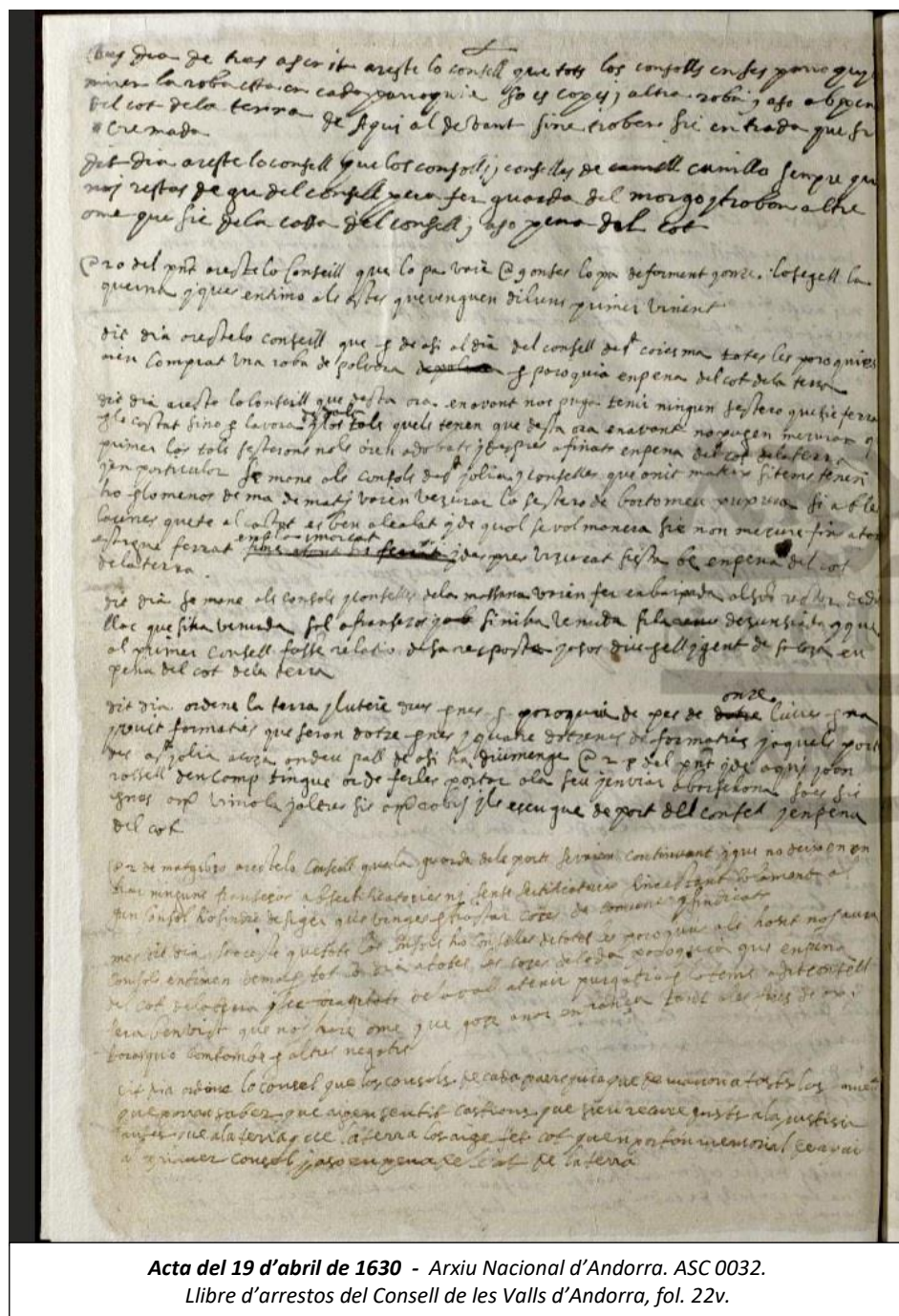
TRANSCRIPCIÓ D'ACTES DEL CONSELL DE LA TERRA AMB ELS ARRESTOS O DISPOSICIONS DE LA JUNTA DEL MORBO

Les actes es conserven a l'Arxiu Nacional d'Andorra i documenten l'execució de les diferents mesures relacionades amb la pesta.

Acta del 19 d'abril del 1630

Acta del 19 d'abril de 1630 - Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032.
Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fol. 22.

Acta del 19 d'abril de 1630 - Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032.
Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fol. 22v.

Diferents disposicions adoptades pel Consell de la Terra per evitar l'entrada de persones procedents de França i algunes disposicions sobre els francesos que hi ha treballant a Andorra i altres disposicions sobre mercaderies i roba procedents de França.

(1630, abril 19)

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032. Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fols. 22-22v.

Fol. 22 Vuy, als 19 de abril [1630] areste lo Consell que Guilem Torres, dit Pere[a]rnalt vage a fer guarda del morgo y mal contagiós a Ordino y dit Pere[a]rnalt ab los quatre de Consell de Ordino prenge altre ome guardar ab dit Pere[a]rnalt se a de guardar a Lors.

Més, dit dia areste lo Consell que la segona setmana vage Joan Pere Bonet de Sant Jolià ab lo mateix orde que va dit Pere[a]rnalt.

Més, la tersera setmana, vage jaume Tor de la Massana ab lo mateix orde que van los sobre dits nomenats.

Més, la quarta, vage Jaumet Pal ab lo mateix orde y asó s'és mane a tots en pena del cot de la Terra y que vagen a guardar dimarts que serà als 16 del corrent.

Dit dia areste lo Consell que ningú no deixo entrar ningun francès que no porto certificatòria dels cònsolls de Siger y lo que guarde que posse a la sertificatòria la firma del nomenat a la dita sertificatòria de dit francès y asò ab la mateixa pena del cot.

Dit dia areste lo Consell que los cònsolls de Ordino manen als que tenen francesos a les forges y fan carbonar que fasen buidar dits afrancesos dins tres dies ab pena del cot de la Terra.

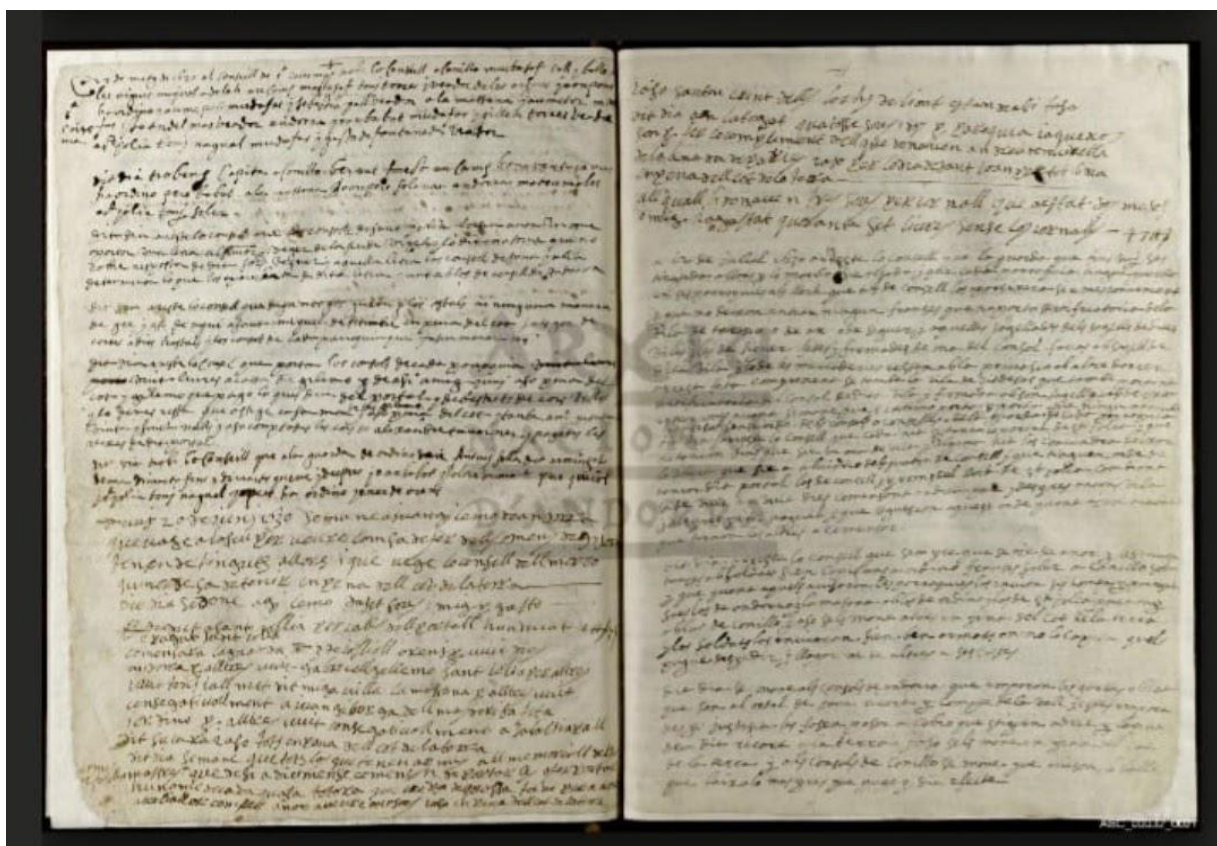
Dit dia areste lo Consell que ningú no compro ninguna roba de ningun francès ho sie asta[t] en Fransa y asò ab la mateixa pena del cot.

Que los cònsols de cada parròquia ho fasen manar y asò ab la mateixa pena del cot.

Fol. 22v Vuy, dia detràs ascrit, areste lo Consell que tots los cònsolls en ses parròquies miren la roba està en cada parròquia, so és capes y altra roba y asò ab pena del cot de la Terra. De aquí al devant si ne troben sie entrada, que sie cremada.

Dit dia areste lo Consell que los cònsolls y conselles de Canillo, sempre que no i restàs degú del Consell per a fer guarda del morgo, trobon altre ome que sie de la casa del Consell y asò en pena del cot.

Acta del 12 de juliol de 1630

Acta del 12 de juliol de 1630 - Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032.
Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fol. 24.

Diferents disposicions adoptades pel Consell de la Terra per evitar l'entrada de persones procedents de França, demanant als que entrin a Andorra que portin certificats dels cònsols de Tarascó, Ax o Siguer. També algunes disposicions sobre els controls a les muntanyes i al portal de Sant Julià.

(1630, juliol 12)

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032. Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fol. 24.

Fol.24 A 12 de juliol de 1630 arreste lo Consell que la guarda fins vuy s'es tinguda a Llors per lo morbo sie alsada y que cada parròquia tingue guarda en ses parròquies als llocs que als de Consell los apareixerà ser més convenient y que no deixon entrar ningun fransès que no porto satisfactòria de la vila de Tarascó o de Ax o de Siguer y aquelles, segellades dels segells de dites viles, y les de Siguer fetes y firmades de mà del cònsol [...] ab segell de dita vila y lo de les mercaderies resten

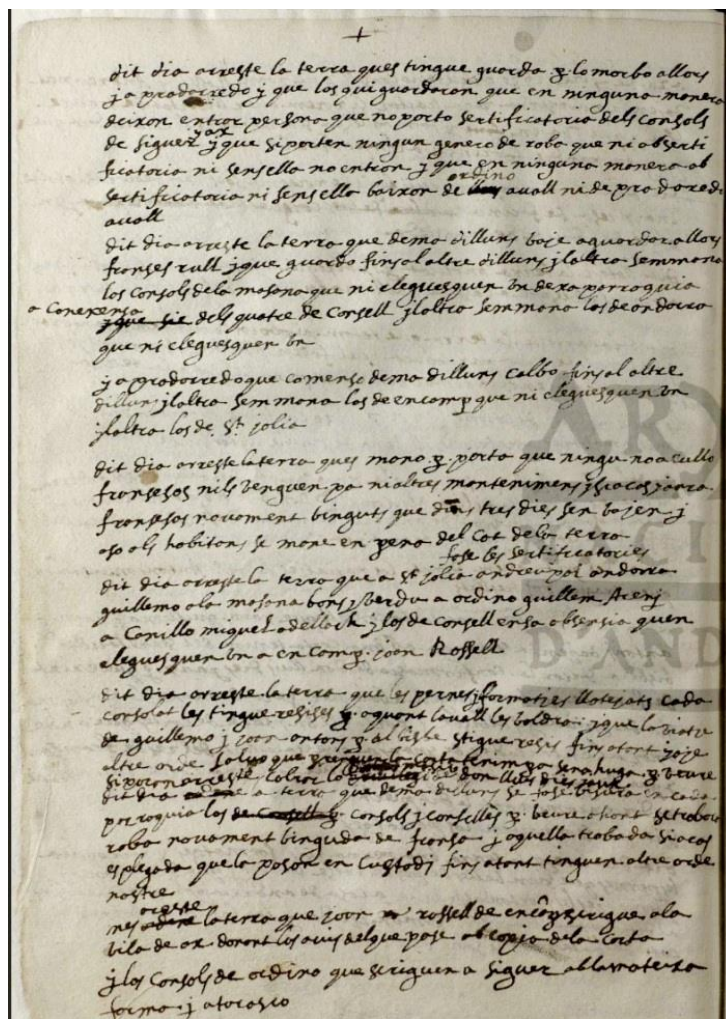
ab la privació al altre darrer arrest feta, comprnent-se també la vila de Vicedos que també portant setificatòria del cònsol de dita vila y firmada ab són segell qu'els deixon entrar.

Més avant se mane qu'és intimo porta per porta que ningú no acullo fransesos sense orde dels cònsols o conselles de la guarda de cada parròquia.

Dit dia arreste lo Consell que cada nit se tanco lo portal de Sant Julià y que no tancon fins que sie un ora de nit y si alguna nit los convindrà deixar-lo ubert que sie a alvidrio del quatre de Consell y que tinguen orde de tancar dit portal los del Consell y pro[ho]ms del lloch de Sant Julià cambiant-se de vuit en vuit dies comensant Anderu Pal y després Antoni Vila y després Pere Nagual y que seguescon aquest orde quant aien acabat, que torno los altres a comensar.

Dit dia arreste lo Consell que sempre que se aie de anar per les muntanies ab soldats sien capitans a Ordino, Franes Soler; a Canillo, Solm y que quant aquels avisaran les parròquies, los envion sis homens per parròquia. So és: los de Andorra y la Massana ab los de Ordino y los de Sant Julià y Encamp ab los de Canillo y asò s'els mane a tots en pena del cot de la Terra y los soldats los enviaran, sien ben armats, on no lo capità qu'els pugue despedir y llogar-ne d'altres a ses costes.

Acta del 19 d'octubre del 1630

Disposicions del Consell de la Terra per a establir llocs de guarda a Llorts i el Tarter per controlar les persones procedents de Siguer i Acs. Es nomenen les persones que han de dur a terme les guardes i quins dies ho han de fer. Igualment es mana que ningú vengui aliments als francesos i si n'hi hagués de nou vinguts, que tornin a França en un plaç de tres dies. Finalment s'acorda que a Sant Julià es facin certificats per poder accedir a Andorra.

[1630, octubre 19]

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0032. Llibre d'arrestos del Consell de les Valls d'Andorra, fol. 25 v.

fol 25v

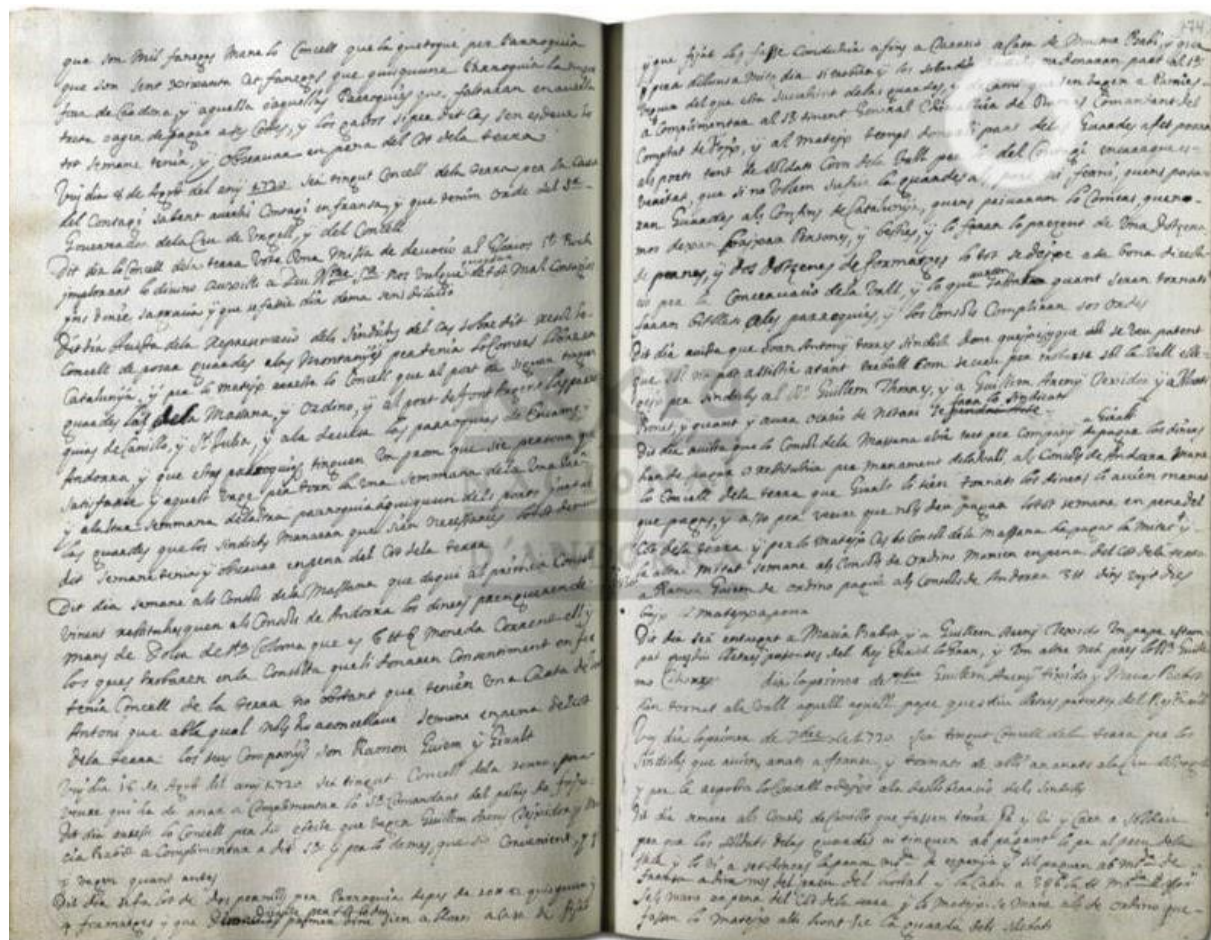
Dit dia arreste la Terra qu'és tingue guarda per lo morbo a Llors i a Prada Redó (el Tarter) y que los qui guardaran que en ninguna manera deixon entrar persona que no porto certificatòria dels cònsols de Siguer y Ax y que si porten ningun gènere de roba, que ni ab certificatòria ni sense ella, de Ordino avall ni de Prada Redó avall.

Dit dia arreste la Terra que demà dilluns baje a guardar a Llors Francès Rull y que guardo fins al altre dilluns y la altra semmana los cònsols de la Masana que ni eleguesquen un d'exa parròquia a conexensa dels quatre del Consell y l'altra semmana los de Andorra que ni eleguesquen un y a Prada Redó que comenso demà dilluns Calbó fins al altre dilluns y l'altra demmana los de Encamp que ni eleguesquen un y l'altra los de Sant Julià.

Dit dia arreste la Terra qu'és mano per porta (que es comunicui a totes les cases) que ningú no acullo a fransesos n'ils venguen pa ni altres mantenimens y si acàs y aurà fransesos novament vinguts que dins tres dies s'en vagen y asò als habitants de mana en pena del cot de la Terra.

Dit dia arreste la Terra que a Sant Julià fase les certificatòries Andreu Pal; Andorra Guillemó; a la Masana, Bons y Verdú; a Ordino, Guillem Areny; a Canillo, Miquel Adellach y los de Consell en sa absència qu'en eleguesquen un a Encamp, Joan Rossell.

Acta del 8 d'agost de 1720

Acta del 8 d'agost de 1720 - Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0036.

Llibre de resolucions del Consell de la Vall, fol. 173v-174.

Disposicions del Consell de la Terra davant la pesta. En primer lloc es mana fer una missa a Sant Roc. Es distribueixen guardes a diferents llocs del Principat i finalment s'acorda informar al veguer francès de les decisions preses pel Consell, així com regalar-li una dotzena de pernils i dos dotzenes de formatges.

(1720, agost 8)

O.- Arxiu Nacional d'Andorra. ASC 0036. Llibre de resolucions del Consell de la Vall, fol. 173 v. i 174.

Ressenyat al diari BonDia el 12 de març del 2020.

Fol. 173v Vuy dia 8 de agost del any 1720 se a tingut Concell de la Terra per la causa del contagi. Sabent aver-hi contagi en Fransa y que tenim orde del senyor Governador de la Seu de Urgell y del Consell, dit dia lo Concell de la Terra vote una missa de devoció al Gloriós sant Roch implorant lo divino auxili a Déu nostre Senyor

nos vulgue preservar de tot mal contagiós, qu'ens donie sa gràcia y que se fasse dir demà sens dilació.

Dit dia, a vista de la representació dels síndichs del cas sobredit, resol lo Concell de posar guardes a las montanyes per tenir lo comers libre en Catalunya y per lo mateix arreste lo Concell que al port de Siguer tinguen guardes los de la Massana y Ordino, y al port de Font Argent las parròquias de Canillo y Sant Julià y a la Devesa (la Solana d'Andorra), las parròquias de Encamp y Andorra y que estas parròquias tinguen un pro[ho]m que sie persona que satisfàssie y aquest vage per torn la una semmana de la una parròquia y a la altra semmana de la altra parròquia a quisquun dels ports junt ab los guardes que los síndichs manaran que sien necessàries lo tot demun dit se mane tenir y observar en pena del cot de la Terra.

...

Fol. 174 ... los sobredits síndichs ne donaran part al senyor veguer francès del que està succehint de les guardes y del camí que s'en vagen a Pamies a complimentar al senyor Tinent General Chivalier de Damas, comandant del comptat de Foix y al mateix temps donar-li part de les guardes a fet posar als ports, tant de soldats com de la Vall per lo del contagi, encara que és veritat que si no volen sufrir les guardes als ports, ni fer-ni, qu'ens posaran guardes als confins de Catalunya, qu'ens privaran lo comers, que no mos dexan baixar persones y bèsties y li faran lo present de una dotzena de pernes y dos dotzenes de formatges. Lo tot se deixe a la bona discreció per la concervació de la Vall ...

ANNEX 2

ESTADÍSTIQUES

Pàgines 361 a 365 del llibre “*La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya*”. Manuel Camps i Surroca i Manuel Camps i Clemente. (1985).

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

a) *Andorra la Vella*

	total	homes	dones	albats
1649	3	1	2	—
1650	1	—	—	1
1651	6	1	3	2
1652	2	1	1	—
1653	7	4	1	2
1654	11	6	3	2

Els mesos de mes nombre d'òbits van ser el juliol de 1651, amb 4 difunts i el desembre de 1654 amb cinc òbits.

b) *Les Escaldes*

L'anomenaven “*Lloc de Les Caldes*” o simplement “*barri*”.

	total	homes	dones	albats
1649	7	—	1	6
1650	4	—	1	3
1651	6	1	1	4
1652	4	1	3	—
1653	8	5	1	2
1654	10	1	5	4

Res significatiu. Més mortalitat relativa d'albats.

c) *Engordany*

	total	homes	dones	albats
1649	4	1	1	2
1650	3	1	—	2
1651	4	2	1	1
1652	5	—	3	2
1653	6	1	1	4
1654	5	1	1	3

d) *El Faner*

	total	homes	dones	albats
1651	3	2	1	—
1652	1	—	1	—
1653	1	1	—	—
1654	1	—	1	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

e) *La Margineda*

	total	homes	dones	albats
1652	1	1	—	—
1653	1	—	—	1

f) *El Pui*

	total	homes	dones	albats
1650	1	—	—	1
1654	2	—	2	—

g) *Pujol*

	total	homes	dones	albats
1649	2	1	1	—
1650	1	1	—	—
1652	1	1	—	—
1653	2	1	—	1

h) *Santa Coloma*

	total	homes	dones	albats
1649	1	1	—	—
1653	2	—	—	2
1654	2	2	—	—

i) *Els Vilars*

	total	homes	dones	albats
1649	1	—	1	—
1650	1	—	—	1
1651	2	—	1	1
1654	3	2	1	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

B) *Ordino*. Al seu Arxiu parroquial hi ha documentació sobre les següents parròquies: Ordino, Ansalonga, Arans, La Cortinada, Llorts, Segudet i Sornàs

a) *Ordino*

	total	homes	dones	albats
1648	4	—	4	—
1649	1	1	—	—
1650	1	1	—	—
1651	3	3	—	—
1652	2	—	2	—
1653	3	3	—	—

b) *Ansalonga*

	total	homes	dones	albats
1648	1	—	1	—
1649	1	—	1	—

c) *Arans*

	total	homes	dones	albats
1648	1	1	—	—
1652	1	1	—	—
1653	1	1	—	—

d) *La Cortinada*

	total	homes	dones	albats
1648	4	2	2	—
1649	1	1	—	—
1651	1	1	—	—
1652	1	—	1	—
1653	1	1	—	—

e) *Llorts*

	total	homes	dones	albats
1648	3	—	3	—
1649	1	1	—	—
1650	1	—	1	—
1652	2	2	—	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

f) *Segudet*

	total	homes	dones	albats
1651	1	1	—	—

g) *Sornàs*

	total	homes	dones	albats
1648	1	—	1	—
1653	1	—	1	—
1654	1	—	1	—

C. *Encamp*. A l'Arxiu parroquial d'Encamp hi ha documentació sobre els següents llocs: Encamp, les Bons, El Tremat i La Mosquera.

a) *Encamp*

	total	homes	dones	albats
1648	1	—	1	—
1649	3	2	1	—
1650	4	—	4	—
1651	5	2	2	1
1652	6	1	5	—
1653	9	3	5	1
1654	7	4	2	1

Hi ha documentat el "*carrer perdut*" (14 juliol 1653).

b) *Les Bons*

	total	homes	dones	albats
1649	2	1	1	—
1654	1	1	—	—

c) *El Tremat*. Apareix documentat amb el nom de "*El Cremat*".

	total	homes	dones	albats
1649	1	—	1	—
1651	1	1	—	—
1652	1	1	—	—
1654	1	—	1	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

d) *La Mosquera*

	total	homes	dones	albats
1648	1	1	—	—
1649	1	1	—	—
1650	3	1	2	—
1653	5	1	4	—
1654	5	1	4	—

NOTES

Arxiu Parroquial d'Andorra La Vella, Liber deffunctorum ecclesia parochialis sancti stephani Villa Andorra veteris dioy Urgellen, die sexto mensis Aprilis 1649.

Arxiu Parroquial d'Ordino, Llibre dels difunts, Comença el 21 de setembre 1643.

Arxiu Parroquial d'Encamp, Òbits 1585-1759.